

ЛІТЕРАТУРА

1. Александрова Л.А. Концепции жизнестойкости в психологии // Сибирская психология сегодня. Сб. научн. Трудов. Вып. 2 / Под. ред. М.М. Горбатова, А. В. Серого, М. С. Яницкого. Кемерово: Кузбассвуизда, 2004. - С. 82-90.
2. Куликов Л. В. Психогигиена личности : основные понятия и проблемы / Л. В. Куликов. – СПб. : Изд-во СПбГУ, 2004. – 464 с.
3. Ларіна Т.О. Життестійкість як життєве завдання особистості / Актуальні проблеми психології: Психологічна герменевтика / За ред. Н.В. Чепелевої. – К.:ДП «Інформаційно-аналітичк агентство», 2007. – Том 2, вип. 5. - с. 131-138
4. Леонтьев Д.А., Рассказова Е.И. Тест жизнестойкости. – М. : Смысл, 2006. – С. 3-63.
5. Логинова М.В. Психологическое содержание жизнестойкости личности студентов: автореф. дисс. на соискание науч. степени канд. психол. наук: спец. 19.00.01 – Общая психология, психология личности, история психологии/ М.В. Логинова. – Москва, 2010. – 24 с.
6. Титаренко Т. М. Сучасна психологія особистості : навч. посібн. / Т. М. Титаренко – 2-е вид.– К. : Каравелла, 2013. – 372 с.
7. Maddi S.R., Khoshaba D.M. Hardiness and Mental Health / S.R. Maddi, D.M. Khoshaba // Journal of Personality Assessment. – 1994. – Oct. – Vol. 63, № 2. – PP. 265-274.

ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЙНО-ЦІННІСНОЇ СФЕРИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ- ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ З РІЗНИМИ РІВНЯМИ ОСОБИСТІСНОЇ САМОРЕГУЛЯЦІЇ FEATURES MOTIVATIONAL-VALUE POLICEMEN-SEEKERS OF HIGHER EDUCATIONAL WITH DIFFERENT LEVELS OF PERSONAL SELF-REGULATION

Галустьян О.А.

к. юр. н., старший науковий співробітник наукової лабораторії з проблем психологічного забезпечення Національної академії внутрішніх справ

Galustian O.A.

Senior Research Fellow, PhD, Scientific Laboratory on Psychological Support of the National Academy of Internal Affairs

Захаренко Л.М.

к. пс. н, старший науковий співробітник наукової лабораторії з проблем психологічного забезпечення Національної академії внутрішніх справ

Zakharenko L.N.

Senior Research Fellow, PhD, Scientific Laboratory on Psychological Support of the National Academy of Internal Affairs

Юрченко-Шеховцова Т.І.

науковий співробітник наукової лабораторії з проблем психологічного забезпечення Національної академії внутрішніх справ

Yurchenko-Shekhovtsova T.I.

Research Fellow, Scientific Laboratory on Psychological Support of the National Academy of Internal Affairs

Реформування правоохоронних органів, розпочате у листопаді 2015 року, та створення нової української поліції, сприяло значному оновленню кадрів Національної поліції України. Пов'язавши своє життя із службою в поліції, багато поліцейських відчули потребу у здобутті фахових знань та поповнили лави здобувачів вищої освіти заочної форми навчання. Зважаючи на те, що проблематика мотивування персоналу до професійної діяльності, зокрема молодих спеціалістів, набуває великого поширення у країнах Європи, дослідження мотиваційно-ціннісної сфери поліцейських-здобувачів

вищої освіти у тісному взаємозв'язку із особливостями особистісної саморегуляції довільної активності визначає актуальність нашого дослідження.

Вибірку склали 24 поліцейських Національної поліції України (з них – 5 осіб жіночої статі), які є здобувачами ступеня вищої освіти бакалавр заочної форми навчання за напрямом підготовки «Право» Національної академії внутрішніх справ. Вік респондентів – від 20 до 39 років (середнє значення – 27,5 роки). Стаж практичної діяльності у правоохоронних органах становить від 2 до 14 років (найчастіше – 2 роки).

У дослідженні використовувались методики «Стиль саморегуляції поведінки» (В.І. Моросанова), «Морфологический тест жизненных ценностей» (В.Ф. Сопов, Л.В. Карпушина).

Для обробки результатів дослідження використано t-критерій Стюдента, U-критерій Манна-Уїтні, коефіцієнт кореляції Пірсона. Статистична обробка даних проводилася з допомогою програми SPSS 10.

За методикою «Стиль саморегуляції поведінки» (ССПМ), розробленою В.І. Моросановою, визначено особливості свідомої саморегуляції довільної активності респондентів, зокрема загального рівня саморегуляції, розвиненість основних регуляторних процесів (планування, моделювання, програмування, оцінка результатів) та регуляторних якостей (гнучкість і самостійність). Отримані дані представлені у таблиці 1.

Таблиця 1

Середні значення показників основних регуляторних процесів і регуляторних якостей респондентів

Планування	Моделювання	Програмування	Оцінка результатів	Гнучкість	Самостійність
6,79 ± 1,74	6,58 ± 1,69	6,67 ± 1,24	6,63 ± 1,88	6,54 ± 1,18	5,25 ± 2,05

Встановлено, що середньогруповий показник загального рівня саморегуляції респондентів становить 32,88 ± 4,73. Відповідні показники осіб чоловічої і жіночої статі статистично значимо не відрізняються.

Визначено, що респондентам характерні високий (14 осіб) та середній (10) рівні сформованості індивідуальної системи усвідомленої саморегуляції довільної активності (див. табл. 2).

Таблиця 2

Відмінності середніх значень показників основних регуляторних процесів і регуляторних якостей респондентів з різними рівнями саморегуляції

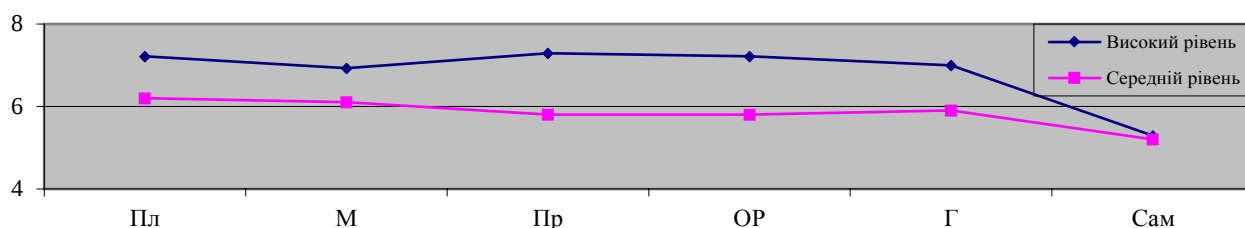
	Основні регуляторні процеси				Регуляторні якості	
	Пл	М	Пр	ОР	Г	Сам
Високий рівень	7,21 ± 1,31	6,93 ± 1,44	7,29 ± 0,91	7,21 ± 1,37	7,00 ± 0,88	5,29 ± 2,02
Середній рівень	6,20 ± 2,15	6,10 ± 1,97	5,80 ± 1,14	5,80 ± 2,25	5,90 ± 1,29	5,20 ± 2,20
U	51,500	52,500	22,000	42,500	35,500	69,000
p	0,285	0,312	0,004	0,108	0,042	0,977

Примітка: Пл – планування; М – моделювання; Пр – програмування; ОР – оцінка результатів; Г – гнучкість; Сам – самостійність.

За допомогою U-критерію Манна-Уїтні визначено, що респонденти з високим і середнім рівнями саморегуляції відрізняються за показниками програмування (U=22,000; p=0,004) і гнучкості (U=35,500; p=0,042), що свідчить про високий і достатній рівні розвитку усвідомленого програмування власних дій та сформованості регуляторної гнучкості.

Респондентам із високим рівнем саморегуляції, на відміну від осіб із середнім рівнем саморегуляції, характерний високий рівень сформованості потреби продумувати способи своїх дій і поведінки для досягнення поставлених цілей (t=3,552; p=0,002), високий рівень пластичності всіх регуляторних процесів, що дозволяє перебудовувати систему саморегуляції відповідно до змін життєдіяльності (t=2,497; p=0,020).

Респондентам із різними рівнями саморегуляції характерні гармонійні групові профілі саморегуляції, у яких відмінності показників шкал не досягають двох чи більше балів, та знаходяться на високому і середньому рівнях (див. рис. 1).

Примітка: Пл – планування; М – моделювання; Пр – програмування; ОР – оцінка результатів; Г – гнучкість; Сам – самостійність.

Рис. 1. Групові профілі саморегуляції респондентів із високим і середнім рівнями саморегуляції

Як видно із графіка, групові профілі характеризуються зглаженістю та відсутністю піків значень шкал.

Отже, індивідуальна система усвідомленої регуляції активності респондентів сформована на високому і достатньому рівнях, групові профілі саморегуляції характеризуються гармонійністю. У респондентів сформована потреба в усвідомленому плануванні та програмуванні власної поведінки. Вони схильні адекватно реагувати на ситуацію, що склалася, швидко адаптуватися до нових умов життєдіяльності, своєчасно планувати власну діяльність і поведінку.

Дослідження особливостей мотиваційно-ціннісної структури особистості проводилося за методикою «Морфологічний тест життєвих цінностей» (МТЖЦ), розробленої В.Ф. Соповим, Л.В. Карпушиною. За допомогою даної методики досліджено термінальні цінності респондентів (саморозвиток, духовність, креативність, активні соціальні контакти, власний престиж, високе матеріальне становище, досягнення, збереження власної індивідуальності), а також ступінь реалізації цінностей у різних життєвих сферах: професійній, освіти, сімейного життя, громадської активності, захоплення, фізичній сфері.

Встановлено, що пріоритетними термінальними цінностями респондентів є цінності досягнення ($M=44,29$), матеріальні цінності ($M=44,13$), духовні цінності ($M=43,54$). Термінальні цінності респонденти реалізують, насамперед, у таких життєвих сферах як сфера освіти ($M=59,42$), професійна сфера ($M=57,42$), сімейна сфера ($M=55,96$), які є найбільш представленими. Зважаючи на те, що респонденти – здобувачі вищої освіти заочної форми навчання, сфера освіти у них виражена більше, ніж сфера громадської активності ($t=4,542$; $p=0,000$), сфера захоплення ($t=3,641$; $p=0,001$) та сфера фізичної активності ($t=4,464$; $p=0,000$). Відмінностей у представленості термінальних цінностей і життєвих сфер за статтю немає.

Пріоритетними цінностями респондентів з різними рівнями саморегуляції є цінності досягнень, духовні та матеріальні цінності (див. табл. 3).

Таблиця 3

Відмінності середніх значень показників термінальних цінностей респондентів з різними рівнями саморегуляції

Рівні	Термінальні цінності							
	С	Ду	Кр	Соц	Пр	До	Мат	ЗВІ
Високий	43,43 ± 6,89	46,21 ± 6,35	41,00 ± 6,47	43,07 ± 6,01	41,14 ± 4,42	46,21 ± 6,48	45,14 ± 8,91	44,14 ± 6,43
Середній	36,00 ± 5,21	39,80 ± 5,69	33,70 ± 7,38	36,60 ± 7,03	34,00 ± 8,46	41,60 ± 5,34	42,70 ± 7,30	38,60 ± 6,33
U	27,500	31,500	32,00	32,500	44,500	55,500	39,00	
P	0,011	0,022	0,026	0,026	0,036	0,138	0,403	0,074

Примітка:

1) С – саморозвиток; Ду – духовність; Кр – креативність; Соц – активні соціальні контакти; Пр – власний престиж; До – досягнення; Мат – високе матеріальне становище; ЗВІ – збереження власної індивідуальності;

2) жирним виділені пріоритетні термінальні цінності респондентів.

Відповідно до представлених у таблиці даних спостерігаються статистично значимі відмінності показників цінностей саморозвитку ($U=27,500$; $p=0,011$), духовності ($U=31,500$; $p=0,022$), креативності ($U=32,000$; $p=0,026$), активних соціальних контактів ($U=32,500$; $p=0,026$), власного престижу ($U=34,500$; $p=0,036$) респондентів груп.

Для осіб з високим рівнем саморегуляції характерні найвищі показники духовно-моральних цінностей: саморозвитку ($t=2,867$; $p=0,006$), духовності ($t=2,544$; $p=0,019$), креативності ($t=2,572$; $p=0,017$), активних соціальних контактів ($t=2,426$; $p=0,024$), а також найвищі показники егоїстично-престижної чи прагматичної цінності власного престижу ($t=2,701$; $p=0,013$).

Пріоритетними життєвими сферами респондентів із високим рівнем саморегуляції є сфера освіти ($M=62,71$), професійна сфера ($M=58,93$) і сфера громадської активності ($M=58,29$), осіб із середнім рівнем саморегуляції – сфера освіти ($M=54,80$), професійна сфера ($M=55,30$) і сімейна сфера ($M=53,10$) (див. табл. 4).

Таблиця 4

Відмінності середніх значень показників життєвих сфер респондентів з різними рівнями саморегуляції

	Життєві сфери					
	Професійна	Освіти	Сімейна	Гром. акт-сті	Захоплення	Фізична
Високий рівень	58,93 ± 13,51	62,71 ± 8,64	58,00 ± 7,61	58,29 ± 6,88	58,21 ± 9,37	52,07 ± 9,14
Середній рівень	55,30 ± 10,41	54,80 ± 12,40	53,10 ± 11,75	48,90 ± 8,33	48,50 ± 8,29	42,40 ± 10,35
U	51,000	44,500	48,500	27,000	25,500	33,000
p	0,285	0,138	0,212	0,011	0,007	0,031

Примітка: 1) жирним виділені пріоритетні життєві сфери респондентів; 2) * – $p \leq 0,05$.

Відповідно до представлених у таблиці даних спостерігаються статистично значимі відмінності показників сфери громадської активності ($U=27,000$; $p=0,011$), сфери захоплень ($U=25,500$; $p=0,007$), фізичної сфери ($U=33,000$; $p=0,031$) респондентів груп. Для осіб з високим рівнем саморегуляції більш значима сфера громадського життя ($t=3,020$; $p=0,006$), сфера захоплень ($t=2,623$; $p=0,016$) та фізична сфера ($t=2,420$; $p=0,024$).

Отже, пріоритетні термінальні цінності респондентів з різними рівнями саморегуляції не відрізняються, однак для осіб із високим рівнем саморегуляції більш важливими є духовно-моральні цінності та власний престиж. Респонденти із різними рівнями саморегуляції реалізують життєві цінності у сферах освіти і професії. Респонденти із високим рівнем саморегуляції довільної активності більше прагнуть реалізувати пріоритетні життєві цінності, насамперед, у сфері громадської активності, а особи із середнім рівнем саморегуляції – у сфері сім'ї. Для респондентів із високим рівнем саморегуляції більш важливою є сфера захоплень та сфера фізичної активності, ніж для осіб з середнім рівнем саморегуляції.

Проведений кореляційний аналіз показників шкал опитувальника ССПМ і показників опитувальника МТЖЦ за допомогою коефіцієнта кореляції Пірсона дозволив встановити, що існують статистично значимі відмінності кореляційних взаємозв'язків показників шкал саморегуляції та показників шкал життєвих сфер респондентів з різними рівнями саморегуляції (див. табл. 5).

Таблиця 5

Кореляційні взаємозв'язки показників шкал саморегуляції та показників шкал життєвих сфер респондентів з різними рівнями саморегуляції

Шкали саморегуляції	Сімейна сфера	Сфера громадської активності
Середній рівень саморегуляції		
Програмування	,685*	-
Високий рівень саморегуляції		
Загальний рівень саморегуляції	-	,550*

Примітка: * – $p \leq 0,05$.

Відповідно до даних, представлених у таблиці, загальний рівень саморегуляції як сформованості індивідуальної системи усвідомленої регуляції активності у осіб із високим рівнем саморегуляції пов'язаний із сферою громадської активності ($r=0,550$; $p=0,042$). Програмування власної поведінки як розробки способів і методів досягнення поставлених цілей у осіб із середнім рівнем саморегуляції пов'язане із сімейною сферою ($r=0,685$; $p=0,029$).

Висновки:

1. Респондентам характерні високий і середній рівні сформованості особистісної системи саморегуляції поведінки, які відрізняються за показниками програмування і гнучкості поведінки.
2. Пріоритетні термінальні цінності респондентів з різними рівнями саморегуляції не відрізняються. Це духовно-моральні та егоїстично-престижні цінності, які вони реалізують, насамперед, у сферах освіти, професії та сім'ї. Сфера освіти респондентів виражена більше, ніж сфера громадської активності, сфера захоплень та сфера фізичної активності.
3. Респонденти з високим рівнем саморегуляції більше спрямовані на саморозвиток, креативність, духовність, активні соціальні контакти, власний престиж. Вони прагнуть завоювати визнання у суспільстві, проявляючи громадську активність, а особи із середнім рівнем саморегуляції прагнуть досягнення поставлених цілей у сімейній сфері. Для них більш важливою є сфера захоплень та сфера фізичної активності, ніж для осіб з середнім рівнем саморегуляції.
4. Відмінностей у сформованості індивідуальної системи довольної активності, представленості термінальних цінностей і життєвих сфер респондентів різної статі немає.

РОЛЬ УЧИТЕЛЯ У ФОРМУВАННІ ВАЛЕОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ THE ROLE OF THE THEACHER IN THE FORMATION OF THE VALEOLOGICAL CULTURE OF THE PRIMARY SCHOOL PUPILS IN THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT

Гнатюк О.В.

Провідний науковий співробітник Інституту психології
імені Г.С.Костюка НАПН України, кандидат психол. наук

Gnatiuk O.V.

Leading Researcher G.S. Kostiuk Institute of Psychology
of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine,
PhD in Psychology

В умовах трансформації суспільства відбуваються кардинальні зміни в різних сферах життєдіяльності людини, зокрема в освіті. Пріоритетні напрямки розвитку якої окреслено в нормативно-правових документах: Законі України «Про освіту», Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття»), Державному стандарті початкової загальної освіти, Концепції неперервної валеологічної освіти в Україні, Концепції «Нової української школи» та інших. Головні державні нормативні документи спрямовані, зокрема, й на збереження і зміцнення здоров'я дітей та учнівської молоді, виховання в них свідомого дбайливого ставлення до здоров'я, дотримання принципів здорового способу життя, забезпечення всебічного гармонійного розвитку людини.

Валеологічна освіта є базою для формування свідомого ставлення до свого здоров'я, найбільш повного розвитку духовних, фізичних, психічних можливостей особистості, оптимального добору методів для зміцнення свого організму. Школа має забезпечити виховання навичок здорового способу життя, навчити дитину берегти та зміцнювати своє здоров'я, здоров'я членів своєї сім'ї та оточуючих. Звідси важливим завданням освітян є навчання валеологічної культури школярів, здатних нести відповідальність за своє здоров'я і здоров'я оточуючих людей.

Реальною силою, здатною втілити це в життя школи, є вчитель, який має володіти на високому професійному рівні валеологічною культурою, конкретністю творчого використання її засобів, форм і методів. Для того, щоб здійснювати діяльність з формування валеологічної культури, спрямовану на збереження і зміцнення здоров'я учнів, учитель початкових класів насамперед сам повинен усвідомлювати цінність здоров'я, бути переконаним в цінності здоров'я, відчувати себе суб'єктом валеологічної діяльності і мати глибокі знання з основ наук, зокрема, з педагогіки, психології та валеології. Безумовно, тільки зацікавлений учитель, який на власному досвіді пізнав цінність здорового способу життя, цілеспрямованої систематичної роботи над своїм здоров'ям, може повною мірою передати валеологічні знання і власний досвід учням та створити в школі здорове освітнє середовище й безпечні умови навчання.

Педагог повинен володіти важливими професійними якостями, які дозволяють генерувати плідні педагогічні ідеї та забезпечать позитивні педагогічні результати, не шкодячи здоров'ю учнів, а саме: високим рівнем загальної культури, зокрема валеологічною; здатністю до формування і розвитку